

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΜΑΘΗΜΑ : ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ : κ. ΤΖΑΝΗ**

Εργασία : «Το παραμύθι και η παιδαγωγική του αξιοποίηση»

Τζαβιδοπούλου Αγγελική Α.Μ. :230159

Μίχου Κατερίνα Α. Μ.:230108

ΑΘΗΝΑ 2006

ΣΧΕΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

1. Εισαγωγή
2. Κεφάλαιο 1^ο : Χαρακτηριστικά του παραμυθιού
3. Κεφάλαιο 2^ο : Το παραμύθι μέσα από την πάροδο του χρόνου
4. Κεφάλαιο 3^ο : Η συμβολή των παραμυθιών – Συμβολισμοί
5. Κεφάλαιο 4^ο : Πως το παραμύθι βοηθά το παιδί να ωριμάσει
6. Κεφάλαιο 5^ο : Παιδική Λογοτεχνία – Μέσο Διδασκαλίας
7. Επίλογος
8. Βιβλιογραφία



ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΙΑΤΙ ΑΣΧΟΛΗΘΗΚΑΜΕ ΜΕ ΑΥΤΟ ΤΟ ΘΕΜΑ

Αφορμή για την ενασχόληση μας με το συγκεκριμένο θέμα ήταν οι υποχρεωτικές εβδομαδιαίες παρακολουθήσεις μας σε ένα δημοτικό σχολείο. Κατά τη διάρκεια παρακολούθησης μιας διδακτικής ώρας στην έκτη Δημοτικού, στα πλαίσια της διαθεματικότητας και του σχεδίου project συνειδητοποιήσαμε πως όλοι οι μαθητές παρακολουθούσαν με αφοσίωση τη δασκάλα τους, η οποία τους διάβαζε ένα παραμύθι, το οποίο είχαν επιλέξει τα παιδιά στα πλαίσια αυτού του σχεδίου. Η δασκάλα διάβαζε αποσπάσματα κι έπειτα απηύθυνε σχετικές ερωτήσεις στους μαθητές. Παράλληλα ακολουθούσαν και κάποιες δραστηριότητες : όπως σχετικές ζωγραφιές, εναλλακτική έκβαση της ιστορίας ή διαφορετικοί τίτλοι για το παραμύθι.

Το έντονο ενδιαφέρον των παιδιών και η άμεση ανταπόκρισή τους μας προκάλεσε ιδιαίτερη εντύπωση και έναν έντονο προβληματισμό για το πώς μπορεί ένας εκπαιδευτικός στα πλαίσια του μαθήματος να συνδυάσει την μετάδοση γνώσεων με την ψυχαγωγία και τη δημιουργικότητα.

Έναυσμα υπήρξε επίσης και το βιβλίο της κ. Γκίβαλου «Λογοτεχνία για παιδιά και νέους», μέσα από το οποίο μάθαμε τους τρόπους επαφής του παιδιού με το βιβλίο και τη λογοτεχνία γενικότερα, και πως το σχολείο είναι ίσως ο πιο σημαντικός τρόπος για να καλλιεργηθεί στο παιδί το αίσθημα της φιλομάθειας. Επιπλέον αντλήσαμε χρήσιμες πληροφορίες για το σύγχρονο παιδικό βιβλίο.

Ακόμη ένας λόγος ήταν και οι προσωπικές μας εμπειρίες και αναμνήσεις από την παιδική μας ηλικία μέσα από την ανάγνωση και εξιστόρηση παραμυθιών από τα αγαπημένα μας πρόσωπα.

Τέλος θεωρήσαμε πως το συγκεκριμένο θέμα έχει απασχολήσει κατά καιρούς και έχει μελετηθεί από αρκετούς κοινωνιολόγους, και κατ' επέκταση σχετίζεται με το μάθημα « Κοινωνιολογία στην Εκπαίδευση».

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΑΣ

Όντας κάτι πολύ οικείο προς εμάς, ξέραμε πως θα το προσεγγίσουμε και που θα συλλέξουμε τις απαραίτητες πληροφορίες.

Σε πρώτη φάση ασχοληθήκαμε με την αποσαφήνιση της έννοιας, την προέλευση της, τα χαρακτηριστικά της και το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Στη συνέχεια αξιοποιώντας το συμβολισμό, ο οποίος είναι και το κύριο στοιχείο προς μελέτη, θεωρήσαμε σκόπιμο να αναφερθούμε σε αυτόν και πιο συγκεκριμένα σε ορισμένα πολύ γνωστά και οικεία προς τα απιδιά παραμύθια.

Δεν παραλείψαμε να αναφερθούμε στην επίδραση που έχει το παραμύθι στην ψυχοσύνθεση του παιδιού και πως το βοηθά να ωριμάσει και να έρθει σε επαφή με το χώρο της φαντασίας, ένα χώρο πέρα από τα στενά όρια της πραγματικότητας.

Παραθέσαμε και τους λόγους που μας οδήγησαν στην ενασχόλησή μας με το θέμα π.χ. η προσωπική μας επαφή με τα παραμύθια.

Ανατρέξαμε λοιπόν αρχικά στην εγκυκλοπαίδεια και σε κάποια από τα πανεπιστημιακά συγγράμματα της Σχολής μας. Ιδιαίτερα σημαντικό υλικό αντλήσαμε από ένα μηνιαίο περιοδικό 'Παράθυρο στην εκπαίδευση'.

Εντύπωση μας προκάλεσε το γεγονός πως το παραμύθι μπορεί να αξιοποιηθεί με δημιουργικούς τρόπους μέσα στην τάξη. Ξεφεύγοντας από τα στενά όρια της απλής ανάγνωσης, μία ιστορία μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλούς και δημιουργικούς τρόπους από μαθητές των μικρών αλλά και των μεγάλων τάξεων, μετατρέποντας τους μαθητές από παθητικούς δέκτες γνώσεων σε ενεργούς και δίνοντας στο μάθημα μία νότα αισιοδοξίας και ευχαρίστησης.

Χωρίς να επεκταθούμε πολύ στα επιμέρους θέματα, πιστεύουμε πως καταφέραμε να δώσουμε μία πρώτη προσέγγιση του θέματος.

Τέλος η επαφή μας με το θέμα, το οποίο στην πορεία βρήκαμε αρκετά πιο ενδιαφέρον και ελκυστικό από τις αρχικές μας επιδιώξεις μας δίδαξε αρκετά για το παραμύθι και μας βοήθησε να το δούμε και από μία άλλη σκοπιά, αυτή της παιδαγωγικής του αξιοποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ

Όλοι μας, μικροί και μεγάλοι είτε από τη θέση του ακροατή, είτε από τη θέση του αναγνώστη, έχουμε έρθει σε επαφή με τα παραμύθια. Άλλοτε έχουμε κλάψει, άλλοτε συγκινηθεί, έχουμε θυμώσει, φοβηθεί αλλά κυρίως έχουμε μαγευτεί και γοητευτεί με τις ιστορίες τους και τις περιπέτειες των ηρώων τους. Αυτός είναι και ο λόγος που πολλές φορές επιστρέφουμε σε αυτά και τα διαβάζουμε ξανά και ξανά, δίνοντας όμως κάθε φορά μία άλλη, νέα ερμηνεία, ανάλογα με το πώς είμαστε και νιώθουμε εκείνη τη στιγμή.

Τα παραμύθια είναι στιγμές που θυμούνται οι μεγαλύτεροι μα και ζουν οι νεώτεροι. Τα συναντάμε σε διαφορετικές χώρες και διαφορετικούς λαούς, γιατί οι πιο όμορφες παραδόσεις της ανθρωπότητας έχουν περάσει στα πιο όμορφα παραμύθια.

Η μαγεία του παραμυθιού έγκειται στο γεγονός ότι, αν και η πλοκή τους είναι απλή και λιτή έχουν την ικανότητα, όπως προανέφερα, να μαγεύουν αλλά και να διδάσκουν πολλά τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά.

Στα παραμύθια συναντάμε κακούς βασιλιάδες, βασίλισσες, μητριές, ήρωες, ηρωίδες, ξωτικά, νεράιδες, που όλοι ζουν στο χώρο της φαντασίας. Τα παραμύθια έχουν πάντα ευτυχισμένο τέλος και δεν είναι ρεαλιστικά, αντιθέτως συμβαίνουν στο χώρο της φαντασίας και το υπερφυσικό είναι το κύριο συστατικό τους. Ο υπερφυσικός κόσμος που συναντάμε σε αυτά εκφράζει έναν κόσμο πέρα από το φυσικό, τον οποίο ο άνθρωπος δεν μπορεί να ελέγξει.

Επίσης το παραμύθι λειτουργεί και σε έναν χώρο μαγείας, ελεύθερο από τα όρια του χρόνου, μέσα στον οποίο βλέπουμε τις καλές μάγισσες να υπάρχουν για να

βοηθούν αυτούς που τις έχουν ανάγκη, που πιστεύουν σε αυτές και ζητούν τη βοήθειά τους, αλλά και τις κακές μάγισσες, οι οποίες απειλούν τον ήρωα και προσπαθούν να τους δημιουργήσουν πρόβλημα.

Παράλληλα όλοι οι ήρωες στο παραμύθι είτε είναι άνθρωποι, πουλιά, ζώα έχουν τη δυνατότητα α αλλάζουν την εξωτερική τους μορφή χωρίς όμως να χάσουν την αρχική τους ταυτότητα. Ακόμη και τα φυσικά στοιχεία, ο ήλιος, το φεγγάρι, τα άστρα, το νερό και τα δένδρα μπορούν να έχουν κάποια υπερφυσική δύναμη.

Το παραμύθι έχει μια ρομαντική και συγκινησιακή γοητεία, ασχολείται με τις εμπειρίες ενός κάθε φορά ατόμου, που διαθέτει τέτοια χαρακτηριστικά ώστε να μπορεί να ταυτιστεί με τον αναγνώστη. Τα πιο συχνά επαναλαμβανόμενα θέματα στο παραμύθι είναι αυτά που αναφέρονται στις αναποδιές και τα εμπόδια που μπορεί να τύχουν στον ήρωα ή την ηρωίδα(π.χ. Σταχτοπούτα) και στο ευτυχισμένο τελικά τέλος που θα έχει αυτός.

Επιπλέον συναντάμε συχνά στα παραμύθια το χρήσιμο ζώο, το ζώο ή το πουλί που μιλάει ή αυτό που έχει μαγικές δυνάμεις και χρησιμοποιώντας την εξυπνάδα του ή τις δυνάμεις του βοηθά τον ήρωα π.χ. στον Παπουτσωμένο Γάτο, ο γάτος βοηθά τον αφέντη του να γίνει μαρκήσιος ή στην Σταχτοπούτα τα πουλιά την τρέφουν και τη βοηθούν να κάνει τις δουλειές που τις αναθέτουν η μητριά της και οι κόρες της, ενώ στο τέλος τη βοηθούν να παντρευτεί τον πρίγκιπα.

Ένα άλλο, επίσης, πολύ δημοφιλές θέμα των παραμυθιών είναι αυτό του άσχημου ή σε ορισμένες περιπτώσεις αποκρουστικού όντως, Συνήθως το άτομο αυτό υποφέρει από μια κατάρα που αργότερα με αγώνα και την εκπλήρωση μιας υπόσχεσης ή με την αγάπη και την αφοσίωση από ένα άλλο πρόσωπο προς το πρόσωπο του, εξαφανίζεται ελευθερώνοντας το π.χ. η Πεντάμορφη και το Τέρας, ο Βάτραχος και ο Πρίγκιπας.

Το κυριότερο βέβαια χαρακτηριστικό του παραμυθιού είναι το ευτυχισμένο τέλος, το πνεύμα της αισιοδοξίας και της επιτυχίας, το οποίο προβάλλεται στο παραμύθι, κάνοντας γνωστό από την αρχή ότι το καλό θα νικήσει, Οτιδήποτε και αν συμβεί, όποιες επικίνδυνες και απειλητικές δυνάμεις και αν παρουσιαστούν, υπάρχουν άλλες δυνάμεις που μπορούν να δώσουν βοήθεια, αν τους ζητηθεί. Ο ήρωας ή η ηρωίδα στο τέλος, θα συναντηθούν, θα παντρευτούν ή θα ζήσουν ευτυχισμένοι.

Ουσιαστικά το παραμύθι επιτρέπει στον αναγνώστη να ταυτιστεί με ``αρχέτυπες`` καταστάσεις και εμπειρίες, όπως η σύγκρουση καλού και κακού, η

διαφορά μεταξύ θάρρους κι δειλίας και η χρησιμοποίησης εξυπνάδας σαν όπλο ενάντια στη δύναμη. Αυτή η ταύτιση και η συμμετοχή βοηθούν στην εξαφάνιση αισθημάτων απομόνωσης και μοναξιάς, στα οποία οι άνθρωποι είναι τόσο ευάλωτοι, κάνοντας τους να αισθάνονται μέρος ενός μεγάλου συνόλου. Το ευτυχισμένο τέλος στην ιστορία δίνει στον αναγνώστη το ευχάριστο συναίσθημα ότι αυτό το σύνολο είναι ευτυχισμένο (Cooper, 1998).

Παράλληλα η ταύτισή μας με τους ήρωες μας επιτρέπει να αναγνωρίσουμε, να μάθουμε και να δοκιμάσουμε τρόπους επίλυσης αυτών των εσωτερικών συγκρούσεων και εκεί ακριβώς βρίσκεται η μεγάλης σημασίας εκπαιδευτική και διδακτική αξία του παραμυθιού.

Συνεχίζοντας, στις ιστορίες των παραμυθιών παρακολουθούμε τη συνεχή πάλη του ήρωα ή της ηρωίδας να ανακαλύψει την πραγματική του αξία, να γνωρίσει τον εσωτερικό του κόσμο-ποιός είναι-, να ωριμάσει. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος που τα παιδιά γοητεύονται και δε χορταίνουν το παραμύθι, δηλαδή με την επανάληψη ενδυναμώνεται η πίστη τους για να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες και να χτίσουν τη δική τους προσωπικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΟΔΟ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Διάφορες θεωρίες διατυπώθηκαν σχετικά με την καταγωγή του παραμυθιού. Πρώτη χρονικά μπορεί να θεωρηθεί εκείνη που οι αδελφοί Γκριμ έθεσαν στο δεύτερο τόμο της διάσημης συλλογής των λαϊκών παραμυθιών, συναγμένη από το στόμα του λαού, με τον τίτλο: *Kinder und Hausmärchen* (1815). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, που θα μπορούσε να ονομαστεί «μυθολογική θεωρία», τα παραμύθια είναι κατάλοιπα αρχαίων μύθων, άρα, όχι μόνο έργο της φαντασίας, αλλά και αποδεικτικό στοιχείο υψηλής ιστορικής αξίας. Η άποψη αυτή αν και στην αρχή έγινε αποδεκτή και υποστηρίχτηκε και από άλλους μελετητές, ξεπεράστηκε γρήγορα, ή, τουλάχιστον, αντικρούστηκε από άλλες. Μερικά χρόνια αργότερα εμφανίστηκε η λεγόμενη «ινδική θεωρία», διατυπωμένη από το Γερμανό ανατολιστή Τέοντορ Μπένφau, στη μακριά εισαγωγή της ινδικής μετάφρασης (1859) της Παντσατάντρα, της πιο παλιάς ινδικής συλλογής παραμυθιών. Κατά τον Μπένφau όλα τα παραμύθια είχαν την πρώτη κοινή τους καταγωγή στην Ινδία, από όπου διαδόθηκαν κατόπιν προς τη βόρεια Ασία και προς τη Δύση, είτε μέσω της προφορικής παράδοσης είτε μέσω μιας μακράς σειράς διαδοχικών μεταφράσεων στα περσικά, αραβικά, εβραϊκά, λατινικά κλπ.

Στη θεωρία αυτή αντιτάχτηκε η λεγόμενη «πολυγενετική» ή «ανθρωπολογική θεωρία» που διατύπωσαν οι Άγγλοι ανθρωπολόγοι Έντουαρτ Τάυλορ και Άντριου Λανγκ: η καταγωγή των παραμυθιών έπρεπε να αναζητηθεί στην ψυχική διανοητικότητα του πρωτόγονου ανθρώπου, ο οποίος, όπως το μικρό παιδί, βλέπει τη φύση, τον ήλιο, τα άστρα, τους ανέμους, σαν όντα με ψυχή. Επάνω σ' αυτές τις αντιλήψεις βασίζονται οι μύθοι, των οποίων αποσπάσματα, αποσχίδες, αποτελούν τα παραμύθια. Η ανθρωπολογική θεωρία, εξάλλου, δεχόμενη ως όμοια την ψυχικότητα και τη διανοητικότητα όλων των πρωτόγονων ανθρώπων, εξηγούσε την προέλευση

των μύθων και των παραμυθιών πολυγενετικά, με άλλα λόγια θεωρούσε δυνατή την παράλληλη δημιουργία όμοιων βασικών διηγήσεων σε διάφορα σημεία της Γης. Μια άλλη θεωρία, φρουδικής έμπνευσης–λεγόμενη και «ψυχαναλυτική»- υποστηρίζει την καταγωγή του παραμυθιού από το όνειρο. Άλλες θεωρίες συνδέονται επίσης με τη διανοητικότητα και τον κόσμο των πρωτόγονων, υποδείχνοντας στα διάφορα θέματα των παραμυθιών τα τελευταία ίχνη των αρχαίων τοτενικών μύθων ή σχετικών με την πίστη στην επιστροφή των νεκρών στη γη ή των εορταστικών μύθων των εποχών του έτους ή της μύησης κ.λ.π.

Η παραδοχή των παραμυθιών, ως αναγνωρισμένου είδους της λαϊκής λογοτεχνίας και, συνακόλουθα, η διατύπωση των σχετικών φιλολογικών προβλημάτων πολύ πρόσφατη χρονικά. Τα παραμύθια των αδελφών Γκριμ υπήρξαν η μεγάλη αποκάλυψη. Στην έντεχνη φιλολογία, ήδη, από αιώνες, το παραμύθι είχε βρει θέση είτε ως συστατικό στοιχείο ενός ευρύτερου συνόλου υλικού και θεμάτων και συνδεμένο με αυτό ως φανταστικό και υποβλητικό σχήμα είτε διατηρώντας ανέπαφη την αυτονομία του και τα χαρακτηριστικά της φανταστικής παραστατικότητας του, σαν μια ολοκληρωτικά παραμυθιακή διήγηση. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις, χάνοντας, μαζί με το λαϊκό του χαρακτήρα, και τη ζωηρότητα και την αρχική του αγνότητα, καθώς οι συγγραφείς που το χρησιμοποιούσαν προσπάθησαν να το επεξεργαστούν φιλολογικά, για τους ιδιαίτερους καλλιτεχνικούς του λόγους ο καθένας.

Τα πρώτα και πιο πολλά παραδείγματα συλλογών παραμυθιών, φιλολογικά επεξεργασμένων, έρχονται από την Ανατολή: αρκεί να σκεφτεί κανείς τις Χίλιες και μία Νύχτες, των οποίων το αρχικό κεντρικό θέμα χρονολογείται από πολύ παλιά χρόνια. Στη Δύση, αντίθετα, το παραμύθι ήταν ενδεχομένως ανύπαρκτο ως αυτόνομο είδος στους Έλληνες όπως και στους Ρωμαίους. Ακόμα και κατά τον Μεσαίωνα, το παραμύθι υπήρξε μόνο, πιθανώς, αντικείμενο προφορικής μεταβίβασης, ωστόσο, στις αρχές της δεύτερης χιλιετίας και σε ολοένα και μεγαλύτερη έκταση κατά τους αιώνες που ακολούθησαν, άρχισε να προσελκύει την προσοχή των λόγιων συγγραφέων, που από αυτή την παραδοσιακή κληρονομιά αντλούσαν πλήθος θέματα και ιδέες. Λαϊκής καταγωγής είναι π.χ. μερικές από τις νουβέλες του Δεκαήμερου, άλλες του Φράνκο Σακέτι, πάρα πολλές του Στραπαρόλα κ.λ.π. Με την έναρξη του 16^{ου} αιώνα το παραμύθι αποκτά πλέον τη μεγαλύτερη έντεχνη ανάπτυξη του στην ευρωπαϊκή φιλολογία μέσω των «δραματικών παραμυθιών» του Σαίξπηρ(Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας, Η τρικυμία) και αργότερα του Κάρλο Κότζι, του Κρίστιαν Άντερσεν κ.λ.π..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

Γνωρίζουμε ότι η μεγαλύτερη ανάγκη των ανθρώπων και το δυσκολότερο κατόρθωμα είναι να ανακαλύψουν το νόημα της ζωής. Κανείς δεν κατανοεί το νόημα της ζωής του ξαφνικά, αντίθετα το επίτευγμα αυτό είναι αποτέλεσμα συνεχούς εξέλιξης. Η σοφία δομείται βήμα -βήμα και μέσα από τις εμπειρίες μας στον κόσμο. Κατά συνέπεια δε μπορούμε να περιμένουμε το μυαλό των παιδιών μας, να λειτουργεί όπως το δικό μας, ούτε να θέλουμε να δεχτούν αυτά που τους υπαγορεύουμε από τις εμπειρίες μας ως δεδομένα, γιατί και αυτά έχουν την ανάγκη να ακολουθήσουν τη δική τους πορεία προς την ώριμη κατανόηση του εαυτού τους και του κόσμου. Μπορούμε όμως να τα βοηθήσουμε να βρουν το νόημα της δικής τους ζωής. Για να κρατήσει μια ιστορία το ενδιαφέρον του παιδιού πρέπει να το διασκεδάζει και να ξυπνά την περιέργειά του, λέει ο Bruno Bettelheim. Για να πλουτίσει τη ζωή του πρέπει να κεντρίζει τη φαντασία του, να βοηθά να αναπτύξει τη νόησή του και να ξεκαθαρίσει τα συναισθήματά του, να εναρμονίζεται με τα άγχη και τις προσδοκίες του, ενώ συγχρόνως να υποδεικνύει λύσεις στα προβλήματά του. Με λίγα λόγια να προωθεί την εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στο μέλλον.

Το παιδί όσο και να το προστατεύουμε, είναι εκτεθειμένο στην κοινωνία που ζει και στις συνθήκες της, άρα χρειάζεται να είναι καλά προετοιμασμένο για να τις αντιμετωπίσει. Αυτό όμως προϋποθέτει να του το επιτρέπουν οι εσωτερικές του δυνάμεις. Χρειάζεται, δηλαδή, να μάθει να αντιμετωπίζει αυτό τον πολύπλοκο κόσμο μέσα στον οποίο ζει, καθώς και να κατανοεί και να εξελίσσει τον εαυτό του. Για να το καταφέρει αυτό πρέπει να βοηθηθεί να ξεδιαλύνει τα συναισθήματά του, να βάλει σε τάξη τον εσωτερικό του κόσμο και πάνω σε αυτή τη βάση να δημιουργήσει τη ζωή του. Εδώ σε αυτό το σημείο τα παραμύθια μπορούν να του δώσουν ιδέες για το πώς να το κάνει αυτό, χωρίς να έχουν τη φόρτιση των λόγων που έρχονται από τους γονείς και ακούγονται με τη μορφή κατήχησης. Ουσιαστικά τα παραμύθια παρέχουν

ηθική διαπαιδαγώγηση παρουσιάζοντας έμμεσα τα πλεονεκτήματα της ηθικής συμπεριφοράς, όχι με αφηρημένες ηθικές έννοιες, αλλά δείχνοντας αυτό που φαίνεται απτά ορθό και άρα έχει νόημα για το ίδιο το παιδί.

Σύμφωνα με το ψυχαναλυτικό μοντέλο προσέγγισης, τα παραμύθια μεταφέρουν σημαντικά μηνύματα στο συνειδητό, στο προσυνειδητό και στο ασυνειδητό. Όπως ξετυλίγονται οι ιστορίες των παραμυθιών, ενσαρκώνουν τις πιέσεις του Εκείνου(id), επιτρέπουν την αναγνώρισή τους και υποδεικνύουν δρόμους για την ικανοποίηση των πιέσεων που, όμως, ευθυγραμμίζονται με τις απαιτήσεις του Εγώ(Ego) και του Υπερεγώ(Superego).

Με απλά λόγια, το παραμύθι παίρνει πολύ σοβαρά τα υπαρξιακά άγχη και διλήμματα του παιδιού και απευθύνεται άμεσα σε αυτά. Συγκεκριμένα απευθύνεται στην ανάγκη να μας αγαπούν, στην αγάπη για τη ζωή και στο φόβο του θανάτου, δίνοντας συγχρόνως λύσεις σε πιεστικές δυσκολίες που αντιστοιχούν στο επίπεδο κατανόησης των παιδιών. Για παράδειγμα θέτουν το πρόβλημα επιθυμίας για αιώνια ζωή, τελειώνοντας μερικές φορές ως εξής:

Αν δε πέθαναν, ζουν ακόμα ή κλείνουν με τη φράση :Και έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα. Δεν ξεγελούν, έτσι, το παιδί ότι η αιώνια ζωή είναι δυνατή, υποδεικνύουν όμως ταυτόχρονα ότι ο μόνος τρόπος να ανακουφιστούμε από τον πόνο στη γη είναι η δημιουργία ενός ικανοποιητικού δεσμού με κάποιον άλλο. Αυτός ο δεσμός μπορεί να νικήσει το φόβο του θανάτου.

Η δομή των παραμυθιών δίνει στο παιδί υλικό με εικόνες που προσφέρουν νέες διαστάσεις στη φαντασία του, τις οποίες στην πραγματικότητα θα ήταν δύσκολο να ανακαλύψει μόνο του. Με αυτές τις εικόνες το παιδί μπορεί να ονειροπολήσει και να προσανατολιστεί καλύτερα στη ζωή του.

Επιπλέον, τα παραμύθια προσπαθούν να μεταδώσουν με ποικίλους τρόπους το εξής μήνυμα: ο αγώνας εναντίων σοβαρών δυσκολιών στη ζωή είναι αναπόφευκτος, καθώς είναι ουσιαστικό κομμάτι της ανθρώπινης ύπαρξης, όμως αν κανείς δε λιγοψυχήσει, τότε καταφέρνει να νικήσει όλα τα εμπόδια και στέφεται νικητής. Για παράδειγμα, στο Τζακ και η φασολιά», ο Τζακ κλέβει το θησαυρό του γίγαντα και με αυτό τον τρόπο δίνει στο παιδί την ελπίδα ότι ακόμη και ο πιο ταπεινός μπορεί να πετύχει στη ζωή. Άλλωστε σε τι χρησιμεύει να γίνει κανείς κακός όταν νοιώθει τόσο ασήμαντος που φοβάται ότι δε θα καταφέρει τίποτα στη ζωή του; Το θέμα σε αυτό και άλλα αντίστοιχα παραμύθια είναι το ακόλουθο υπαρξιακό

πρόβλημα; το να αντιμετωπίζει κανείς τη ζωή με πεποίθηση ότι είναι δυνατό να κυριαρχήσει στις δυσκολίες ή να τις αντιμετωπίζει με μοιρολατρία και ηττοπάθεια.

Πρακτικά σε όλα τα παραμύθια το καλό και το κακό συνυπάρχουν και παίρνουν τη μορφή κάποιων προσώπων και των πράξεών τους. Δηλαδή, όπως ακριβώς συμβαίνει στη ζωή όπου το καλό και το κακό είναι πανταχού παρόντα και η ροπή προς αυτά υπάρχει στον κάθε άνθρωπο. Δεν είμαστε πάντα καλοί ή πάντα κακοί άνθρωποι, μπορούμε να είμαστε και καλοί και κακοί και αυτός ο δυϊσμός θέτει το ηθικό πρόβλημα και απαιτεί πάλη για την επίλυσή του.

Στα περισσότερα παραμύθια το κακό δε στερείται ελκυστικών στοιχείων. Για παράδειγμα, το κακό συχνά συμβολίζεται από το δράκο ή το δυνατό γίγαντα, τη δύναμη της μάγισσας ή την πανούργα βασίλισσα. Μάλιστα πολλές φορές προσωρινά υπερिσχύει, όπως οι μοχθηρές αδερφές της σταχτοπούτας. Υπάρχει όμως η πεποίθηση ότι με το να κάνεις κακό δεν κερδίζεις και γι αυτό ο κακός βγαίνει πάντα χαμένος. Την ηθική δεν την προωθεί το γεγονός ότι η αρετή κερδίζει στο τέλος, αλλά ότι ο ήρωας είναι πιο ελκυστικός για το παιδί που ταυτίζεται μαζί του σε όλους τους αγώνες του. Μέσω της ταύτισης το παιδί φαντάζεται ότι περνά μαζί με τον ήρωα όλες τις δοκιμασίες και θριαμβεύει μαζί του. Το παιδί κάνει μόνο του την ταύτιση και οι εσωτερικοί και εξωτερικοί αγώνες του ήρωα αποτυπώνουν σε αυτόν το ηθικό δίδαγμα.

Τα πρόσωπα στα παραμύθια δεν έχουν καλές και κακές ιδιότητες ταυτόχρονα, όπως όλοι έχουμε στην πραγματικότητα. Επειδή η πόλωση κυριαρχεί στο μυαλό του παιδιού, επικρατεί και στα παραμύθια. Ένα πρόσωπο είναι είτε καλό είτε κακό, ποτέ κάτι ενδιάμεσο. Για παράδειγμα η μία αδερφή είναι ενάρετη και εργατική, οι άλλες κακές και τεμπέλες. Ο ένας γονιός είναι καλός ο άλλος κακός. Η παράθεση αντιθέτων επιτρέπει εύκολα στο παιδί να κατανοήσει τη μεταξύ τους διαφορά, πράγμα που θα δυσκολευόταν να κάνει αν τα πρόσωπα ήταν πιο κοντά στη ζωή. Επιπλέον οι επιλογές του παιδιού στηρίζονται όχι τόσο στο σωστό έναντι του λανθασμένου, αλλά κυρίως στο ποιο πρόσωπο του είναι συμπαθητικό και ποιο αντιπαθητικό. Όσο πιο απλός και ευθύς είναι ένας καλός χαρακτήρας, τόσο ευκολότερο είναι να ταυτιστεί το παιδί μαζί του και να απορρίψει το κακό. Ταυτίζεται με τον καλό ήρωα όχι λόγω της καλοσύνης του, αλλά γιατί η κατάσταση του ήρωα ασκεί πάνω του θετική έλξη.

Συνοψίζοντας, τα παραμύθια καθοδηγούν το παιδί να ανακαλύψει τις κλίσεις του και υποδεικνύουν τι εμπειρίες χρειάζεται για να αναπτυχθεί περισσότερο

ο χαρακτήρας. Τα παραμύθια έχουν σημαντικό ψυχολογικό νόημα για παιδιά όλων των ηλικιών, κορίτσια και αγόρια ανεξάρτητα από το φύλο των ηρώων της ιστορίας. Κι επειδή διευκολύνουν τις αλλαγές ταύτισης –το παιδί σε κάθε περίοδο αντιμετωπίζει διαφορετικά προβλήματα- του επιτρέπουν να αντλήσει πλούσια προσωπικά μηνύματα από αυτά.

Καθώς δε μπορούμε να γνωρίζουμε σε ποια ηλικία ένα συγκεκριμένο παραμύθι είναι πιο σημαντικό για κάθε παιδί, δε μπορούμε να αποφασίζουμε μόνοι μας ποιο παραμύθι πρέπει να του πούμε σε μια ορισμένη στιγμή και γιατί. Αυτό μπορεί να το αποφασίσει το ίδιο το παιδί και να το αποκαλύψει με τη δύναμη των αισθημάτων με την οποία αντιδρά σε αυτό που μια ιστορία αφυπνίζει στο συνειδητό και ασυνείδητό του.

Επίσης, ακόμη και αν ο γονιός μαντέψει σωστά γιατί το παιδί συνδέεται συναισθηματικά με μία συγκεκριμένη ιστορία, είναι καλύτερα να κρατήσει αυτή τη γνώση για τον εαυτό του. Είναι εισβολή να ερμηνεύσουμε τις ασυνείδητες σκέψεις του παιδιού και να καθιστούμε συνειδητό αυτό που θέλει να διατηρήσει στο ασυνείδητο. Επιπλέον, το να εξηγήσουμε σε ένα παιδί γιατί ένα παραμύθι του είναι τόσο σαγηνευτικό, καταστρέφει τη μαγεία της ιστορίας που εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το γεγονός ότι το παιδί δε γνωρίζει γιατί θέλγεται από αυτή. Κι όταν η ιστορία χάνει τη δύναμή της να μαγεύει, χάνει και τη δυνατότητα να βοηθήσει το παιδί να παλέψει και να λύσει μόνο του το πρόβλημα που έκανε καταρχήν την ιστορία να έχει νόημα για αυτό. Οι ερμηνείες των ενηλίκων, όσο σωστές και αν είναι, κλέβουν από το παιδί τη δυνατότητα να νοιώσει ότι μόνο του ακούγοντας επανειλημμένα την ιστορία και καθώς την ξανασκέφτεται αντιμετώπισε επιτυχώς μία δύσκολη κατάσταση. Ωριμάζουμε, ανακαλύπτουμε το νόημα της ζωής μας και νοιώθουμε εσωτερική ασφάλεια, γιατί κατανοήσαμε και λύσαμε προσωπικά προβλήματα μόνοι μας και όχι επειδή μας τα εξήγησαν άλλοι.

ΟΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ

Η ΧΙΟΝΑΤΗ

Η ιστορία: Η κακιά μητριά της Χιονάτης, ζηλεύοντας την ομορφιά της προγονής της, την εγκαταλείπει στο δάσος. Εκείνη βρίσκει καταφύγιο στο σπίτι επτά νάνων αλλά η μητριά της κατορθώνει να τη δηλητηριάσει με ένα μήλο. Η Χιονάτη μένει ναρκωμένη ώσπου την ξυπνά ένας πρίγκιπας.

Τι σημαίνει: Με την ερώτηση που κάνει η βασίλισσα στον καθρέφτη για την ομορφιά της επαναλαμβάνεται το αρχαίο θέμα του Νάρκισσου ο οποίος αγαπούσε τον εαυτό του τόσο πολύ ώστε αυτοκαταστράφηκε.

Ο κυνηγός: Τα παιδιά φοβούνται τα άγρια ζώα. Μόνο ένας κυνηγός θα μπορούσε να διώξει μακριά τα απειλητικά θηρία, γι' αυτό και στα παραμύθια ο κυνηγός έχει πάντα τη θέση του προστάτη. Στο παραμύθι ένας κυνηγός εναντιώνεται στη θέληση της βασίλισσας και δε σκοτώνει τη Χιονάτη όπως διατάχθηκε αλλά εγκαταλείπει το κορίτσι στο δάσος.

Ο βασιλιάς: Ένας πατέρας, ο οποίος με την παθητική του στάση δημιουργεί προβλήματα επιβίωσης στην ηρωίδα, δίνει στο παιδί το μήνυμα ότι θα πρέπει να μάθει να τα βγάζει πέρα μόνο του χωρίς να στηρίζεται πάντα σε κάποιον ενήλικα.

Οι επτά νάνοι: Οι επτά νάνοι υποδηλώνουν τις επτά ημέρες της εβδομάδας, ημέρες γεμάτες δουλειά. Η Χιονάτη πρέπει να κάνει δικό της τον κόσμο της εργασίας, αν θέλει να μεγαλώσει.

Περιορισμοί: Η ευκολία με την οποία η χιονάτη επιτρέπει επανειλημμένα στον εαυτό της να υποκύπτει στους πειρασμούς της μητριάς (κορδόνια για τον κορσέ, ένα στενάκι και ένα μήλο), παρά τις

προειδοποιήσεις των νάνων, συμβολίζει την ανωριμότητά της να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της εφηβείας. Αν όμως η Χιονάτη δε γνώριζε και δεν αντιμετώπιζε αυτούς τους κινδύνους που συνοδεύουν την ανάπτυξη, δεν θα μπορούσε να ενωθεί ποτέ με το βασιλόπουλό της.

Τα όνομα: Η Χιονάτη είχε δέρμα άσπρο σαν το χιόνι και μάγουλα κόκκινα σαν το αίμα, δηλαδή το αίμα της περιέχει και την ασεξουαλική και την ερωτική πλευρά.

Το μήλο: Το μήλο στη Χιονάτη συμβολίζει κάτι κοινό ανάμεσα στη μητριά και στην κόρη, τις ώριμες σεξουαλικές επιθυμίες τους. Όταν τρώει το μήλο σηματοδοτείται το τέλος της αθωότητας

Ο ΒΑΤΡΑΧΟΣ ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ

Η ιστορία: Μια βασιλοπούλα χάνει τη μπάλα της και ένας βάτραχος της την επιστρέφει με τον όρο να γίνει γυναίκα του. Εκείνη δέχεται και παρά το γεγονός ότι τον πρώτο καιρό σιχαίνεται το βάτραχο, όταν θα τον αγαπήσει και θα τον φιλήσει, αυτός θα μεταμορφωθεί σε πρίγκιπα.

Τι σημαίνει: Η ιστορία έχει ως επίκεντρό της τη συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι κάτι που φαίνεται απεχθές, αποκαλύπτεται ξαφνικά ως πηγή ευτυχίας.

Η μπάλα: Στην αρχή του παραμυθιού η βασιλοπούλα είναι ένα κορίτσι που παίζει ξένοιαστα με μια χρυσή μπάλα ώσπου αυτή πέφτει σε ένα σκοτεινό πηγάδι. Η μπάλα συμβολίζει την αφέλεια του κοριτσιού που με την ενηλικίωση χάνεται και τότε η ζωή αρχίζει να αποκαλύπτει τις δύσκολες πλευρές της.

Η υπόσχεση: Η βασιλοπούλα υπόσχεται στον βάτραχο να τον παντρευτεί αν της δώσει πίσω την μπάλα της. Από τη στιγμή που αναλαμβάνει μια ηθική δέσμευση, η κοπέλα εισέρχεται σε μια ωριμότερη φάση της ζωής της.

Ο βάτραχος:Όσο πιο κοντά στη βασιλοπούλα πηγαίνει ο βάτραχος, τόσο αυτή νιώθει μεγαλύτερο άγχος, αηδία ή ακόμη και θυμό. Η αφύπνιση της σεξουαλικότητά της είναι συνυφασμένα με αυτά τα συναισθήματα. Όταν υπερβαίνει το μίσος της για το άγνωστο και ανακαλύπτει τα συναισθήματά της, άρα γίνεται ο εαυτός της, τότε ο βάτραχος γίνεται ο εαυτός του και μεταμορφώνεται σε πρίγκιπα.

Η ΩΡΑΙΑ ΚΟΙΜΩΜΕΝΗ

Η ιστορία:Μια μάγισσα καταριέται μια βασιλοπούλα να τρυπήσει το δάχτυλό της από μια ρόκα μόλις γίνει 15 χρόνων και να πέσει σε βαθύ ύπνο. Ο πατέρας της εξαφανίζει όλες τις ρόκες από το βασίλειο, ωστόσο η πριγκίπισσα βρίσκει μια γριά να γνέθει σε ένα δωμάτιο και η κατάρα πραγματοποιείται. Εκατό χρόνια μετά ένας πρίγκιπας φιλά την κοπέλα και της ξαναδίνει ζωή.

Τι σημαίνει:Τα παραμύθια που έχουν κεντρικό θέμα τους μια μεγάλη περίοδο παθητικότητας(όπως ο παρατεταμένος ύπνος στον οποίον πέφτει η Ωραία Κοιμωμένη) επιτρέπουν στο παιδί να καταλάβει ότι ως έφηβος ίσως περάσει μια ανενεργό φάση. Μαθαίνει όμως ότι τα πράγματα εξελίσσονται. Ακόμη και αν η περίοδος ηρεμίας μοιάζει σαν να πρόκειται να κρατήσει εκατό χρόνια, στο τέλος τα πράγματα θα αλλάξουν.

Η ρόκα:Η ρόκα που ματώνει το χέρι του κοριτσιού συμβολίζει την είσοδο στην εφηβεία. Καθώς η βασιλοπούλα πλησιάζει στο μοιραίο δωμάτιο(με τη γριά που γνέθει), πρέπει να ανεβεί μια κυκλική σκάλα η οποία, όπως και στα όνειρα, αντιπροσωπεύει τη σεξουαλική εμπειρία

Ο ύπνος:Στη διάρκεια του μακροχρόνιου ύπνου της, η ομορφιά της ηρωίδας είναι παγερή, υπάρχει δηλαδή η απομόνωση του ναρκισσισμού. Σε αυτή την κατάσταση

δεν υπάρχει καμία οδύνη αλλά και καμία γνώση ή κανενός είδους συναίσθημα σε μια κατάσταση που μοιάζει με θάνατο όταν τη χρησιμοποιούμε ως διαφυγή από τις δυσκολίες της ζωής. Ο κόσμος ζωντανεύει μόνο για το άτομο που αφυπνίζεται γι' αυτόν.

Ο πρίγκιπας: Το φιλί του πρίγκιπα λύνει τα μάγια του ναρκισσισμού και αφυπνίζει τη θηλυκότητα της βασιλοπούλας. Η ένωσή τους συμβολίζει την ωριμότητα. Δηλαδή όχι απλώς αρμονία με τον εαυτό μας αλλά και με τον άλλον.

Η ΣΤΑΧΤΟΠΟΥΤΑ

Η ιστορία: Η μητριά και οι αδελφές τις Σταχτοπούτας την αναγκάζουν να καθαρίζει τις στάχτες του σπιτιού. Όταν ο βασιλιάς δίνει μια δεξίωση χορού, μια νεράιδα εμφανίζεται και τη βοηθά να αποκτήσει ωραία ρούχα και άμαξα. Το γοβάκι που θα χάσει στο χορό θα οδηγήσει τον πρίγκιπα κοντά της.

Τι σημαίνει: Κανένα άλλο παραμύθι δεν αποδίδει τόσο καλά όπως «Η Σταχτοπούτα» τις εσωτερικές εμπειρίες του μικρού παιδιού που γνωρίζει τις αγωνίες της αδελφικής αντιζηλίας.

Στάχτες: Η Σταχτοπούτα που ζει σκουπίζοντας τις στάχτες ενθαρρύνει το παιδί στην πεποίθηση ότι το να κατοικεί σε ταπεινά μέρη δεν θα το εμποδίσει να προοδεύσει στη ζωή του. Οι στάχτες συμβολίζουν και το πένθος για τη νεκρή μητέρα της. Το πένθος είναι αναγκαίο ως προσωρινή κατάσταση, αλλά για την επιβίωση πρέπει να μετατραπεί σε μια θετική στάση ζωής.

Η νεραιδονονά: Συμβολίζει τα συναισθήματα και τις ψυχικές διεργασίες της Σταχτοπούτας. Η νεράιδα της ζητεί να εκτελέσει μια σειρά από καθήκοντα προτού τη στείλει στο χορό. Της λέει να φέρει μια κολοκύθα από τον κήπο, να ανοίξει μια ποντικοπαγίδα και να βρει έξι σαύρες. Αυτό που καταλαβαίνει το παιδί που ακούει το παραμύθι είναι ότι μπορεί με τις δικές του ενέργειες να βελτιώσει τη ζωή του.

Το γοβάκι: Στις πρώτες παραλλαγές της «Σταχτοπούτας» το γοβάκι ήταν φτιαγμένο από γούνα ενώ αργότερα ο Περό αντικατέστησε τη λέξη με μια ομόηχή της που σημαίνει γυαλί. Το γοβάκι υποδηλώνει τη θηλυκότητα και η τελετουργία με τον πρίγκιπα που της φορά το γοβάκι θυμίζει αρραβώνα.

Ο χορός: Η Σταχτοπούτα πηγαίνει τρεις φορές στο χορό του βασιλιά. Η επανάληψη των επισκέψεων συμβολίζει την αμφιθυμία του νεαρού κοριτσιού που θέλει να δεσμευτεί ερωτικά και ταυτόχρονα φοβάται να τι κάνει.

Ο πρίγκιπας: Το παιδί ακούγοντας το παραμύθι μαθαίνει ότι για να κερδίσει το βασίλειό του (μέσω ενός γάμου με τον πρίγκιπα) πρέπει να είναι έτοιμο να υποστεί για ένα διάστημα μια ζωή γεμάτη δυσκολίες όπως η Σταχτοπούτα. Δεν θα πρέπει όμως μόνο να υπομένει τις δοκιμασίες αλλά και να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες.

Ο ΧΑΝΣΕΛ ΚΑΙ Η ΓΚΡΕΤΕΛ

Η ιστορία: Οι γονείς, μη μπορώντας να θρέψουν τα δύο παιδιά τους, τα παρατάνε στο δάσος. Εκείνα βρίσκουν μπροστά τους ένα σπίτι φτιαγμένο από μελόψωμο και αρχίζουν να το τρώνε. Η μάγισσα που κατοικεί μέσα σε αυτό τα πιάνει με σκοπό να τα φάει, αλλά εκείνα σώζονται ακολουθώντας ένα στρατηγικό σχέδιο.

Τι σημαίνει:η ιστορία του Χάνσελ και της Γκρέτελ ενσαρκώνει τα άγχη που έχει ένα μικρό παιδί σχετικά με τα καθήκοντα που αρχίζει να αναλαμβάνει καθώς μεγαλώνει. Το παραμύθι διδάσκει στο παιδί ότι πρέπει σταδιακά να ανεξαρτητοποιηθεί από τους γονείς του, το ενθαρρύνει να εξερευνήσει μόνο του ακόμη και τα πλάσματα της αγχώδους φαντασίας του(μάγισσα) και το βοηθά να κατανοήσει πώς μπορεί να νικήσει χάρη στην εφευρετικότητά του.

Το σπίτι από μελόψωμο:Αντιπροσωπεύει την καταστροφή που έρχεται όταν κάποιος μένει προσκολλημένος σε μια αρχέγονη ικανοποίηση όπως είναι το φαγητό. Καθώς τα παιδιά παρασύρονται από την ανεξέλεγκτη βουλιμία τους, καταστρέφουν εκείνο που μπορούσε να τους δώσει καταφύγιο και ασφάλεια.

Μάγισσα:Τα κακά σχέδια της μάγισσας υποχρεώνουν τελικά τα παιδιά να αναγνωρίσουν τους κινδύνους που συνεπάγεται η απληστία. Για να επιβιώσουν πρέπει να αναπτύξουν πρωτοβουλία, να καταστρώσουν ένα σχέδιο και να δράσουν έξυπνα.

Δάσος:Το πατρικό σπίτι «πολύ κοντά στο δάσος» και το μελόσπιτο «στα βάθη του ίδιου δάσους» είναι στο ασυνείδητο επίπεδο οι δύο όψεις του πατρικού σπιτιού:εκείνη που ικανοποιεί και εκείνη που διαψεύδει τις προσδοκίες.

Νερό: Το γεγονός ότι πρέπει να διασχίσουν μια έκταση νερού στην επιστροφή τους(ποτάμι) συμβολίζει μια μετάβαση και μια νέα αρχή σε ένα υψηλότερο επίπεδο της ύπαρξης.

Θησαυρός:Ως εξαρτημένα πλάσματα, τα παιδιά ήταν βάρος για τους γονείς τους. Με την επιστροφή τους γίνονται το στήριγμα της οικογένειας αφού φέρνουν τους θησαυρούς της μάγισσας. Οι θησαυροί συμβολίζουν την ανεξαρτησία στη σκέψη και στις πράξεις των παιδιών, αλλά και στην εμπιστοσύνη στον εαυτό τους. Το γεγονός ότι σώζονται με τη μεταξύ τους συνεργασία δείχνει ότι καθώς μεγαλώνουν πρέπει να στηρίζονται όλο και περισσότερο στους συνομήλικούς τους για αμοιβαία βοήθεια και κατανόηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΠΩΣ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΒΟΗΘΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΝΑ ΩΡΙΜΑΣΕΙ

Ξέρουμε πως κάθε παιδί θέλει να ζήσει κάποιες περιπέτειες, να αντιμετωπίσει επικίνδυνες καταστάσεις για να χαράξει το δικό του δρόμο. Όλα αυτά μπορεί να τα ζει στη φαντασία του ακούγοντας ή διαβάζοντας παραμύθια. Επιπλέον καθώς το παιδί ταυτίζεται με τον ήρωα ή την ηρωίδα του παραμυθιού παίρνει έναν συγκεκριμένο ρόλο μέσα από τον οποίο συλλέγει πληροφορίες για να καταλάβει τον εαυτόν του και τον κόσμο γύρω του. Με αυτόν ακριβώς τον τρόπο τα παιδιά ανακαλύπτουν τον κόσμο.

Ακόμη τους δίνεται η ευκαιρία να αναπαριστούν εσωτερικές συγκρούσεις, να εμπλέκονται σε καταστάσεις που αφορούν την επίλυση προβλημάτων, να μαθαίνουν τρόπους επίλυσης αυτών των συγκρούσεων ή προβλημάτων, αλλά και να πειραματίζονται με νέους τρόπους αντιμετώπισης των δυσκολιών τους.

Ωστόσο παρά την προσφορά του ακούστηκαν κατά καιρούς διαμαρτυρίες για την ωφέλεια του παραμυθιού. Γιατί να τα διαβάζουμε στα παιδιά; Πρέπει να τα ετοιμάσουμε για τη ζωή, πρέπει να τους δείχνουμε την πραγματικότητα! Η πραγματικότητα δεν βρίσκεται σε μυθικούς κόσμους, σε ήρωες και νεράιδες, είναι κρυμμένη κάτω ακριβώς από αυτά τα φανταστικά όντα, είναι εδώ και πρέπει να την αντιμετωπίσουμε. Η νέα παιδαγωγική επιδιώκει με το παραμύθι να ετοιμάσει τα παιδιά για τη ζωή. Για το σκοπό αυτό μεταχειρίζεται τη γλώσσα του παιδιού, ακολουθεί το δρόμο της ψυχής του. Όλα τα προτερήματα και ελαττώματα του ανθρώπου παρουσιάζονται στο παιδί μέσα στον κόσμο του παραμυθιού. Κάποτε – σε καιρούς άλλους και πιθανώς πιο ευτυχισμένους παραμύθια άκουγαν και οι μεγάλοι. Ας θυμηθούμε τους «παραμυθάδες» ή «μυθολόγους» της αρχαίας Ελλάδας, τους «αρετολόγους» των ελληνορωμαϊκών χρόνων, τους «τροβαδούρους» και τους

«βάρβους». Στην Ελλάδα υπήρχαν, ως τελευταία, οι «παραμυθάδες των караβιών». Το παραμύθι πάντως ανήκει τελικά στο παιδί και έχει σαν στόχο να το τέρψει και να το διδάξει. Είναι μια απλοϊκή ιστορία στην οποία ο ήρωας μεταπηδά από την ατμόσφαιρα της καθημερινής ζωής σε κάποιο μαγικό βασίλειο, το διασχίζει, παρά τους κινδύνους που συναντά, και ξαναγυρίζει νικητής. Κυριαρχεί η σχέση καθημερινής ζωής και θαύματος. Στο παιδί η πραγματικότητα και το θαύμα είναι αξεχώριστα. Μοιάζει με τον ποιητή, που έχει την ευχέρεια να κατεβάζει τα άστρα και το φεγγάρι στην ποδιά του. Η διαφορά τους είναι ότι, ο μεν ποιητής με τη λογική του, έχει το αίσθημα του αδύνατου, ενώ το παιδί αντίθετα, του δυνατού. Το παιδί δεν ακούει μόνο το παραμύθι αλλά το συμπληρώνει, προσθέτει εικόνες, ανάλογα με το συναισθηματικό του κόσμο.

Ψυχολογικά, το παραμύθι ασκεί επίδραση στην παιδική ψυχή. Πολλές φορές βλέπουμε παιδιά να κάθονται μελαγχολικά και βαριεστημένα. Μόλις αρχίσουμε το «μια φορά κι έναν καιρό», μας πλησιάζουν και ξανά βρίσκουν το χαμόγελό τους. Αβίαστα, πηγαία, δίχως κανενός είδους διδαχή αισθάνεται το μικρό παιδί, περισσότερο παρά όσο αντιλαμβάνεται με το μυαλό, ότι υπάρχει ηθική δικαίωση και ηθική τάξη. Αισθάνεται τις αξίες, που προβάλλει το παραμύθι και δέχεται τα αισιόδοξα μηνύματά του. Έτσι, σε ηλικία που δεν έχει αναπτυχθεί η νόηση του και οι αφηρημένες έννοιες είναι απροσπέλαστες, με το παραμύθι, που χτυπά την πόρτα της φαντασίας, δημιουργούμε μέσα στον ψυχικό του κόσμο το κατάλληλο βάθος πάνω στο οποίο αργότερα θα στηρίξει την αντίληψη του για τη ζωή, τον άνθρωπο, την ηθική του συνείδηση, τα αξιολογικά του κριτήρια.

Τελειώνοντας αντιλαμβανόμαστε πως το παραμύθι πρέπει να περιληφθεί στο πρόγραμμα των νηπιαγωγείων με περισσότερες απαιτήσεις. Σκοπός δεν είναι μόνο η ψυχαγωγία, αλλά και να επηρεαστεί δημιουργικά ο πνευματικός και ηθικός κόσμος του παιδιού. Στα σχολεία πρέπει να διδάσκονται έπειτα από αυστηρή επιλογή. Ο Πεσταλότσι έλεγε: «Μακριά από διηγήσεις ανούσιες, φλύαρες, μωρές και ασυνάρτητες». Γύρω από τα προβλήματα της επιλογής και της προσφοράς παρουσιάζεται και στο δάσκαλο μια ευκαιρία δημιουργικής εργασίας. Επειδή βέβαια συνταγές δεν μπορούν να δοθούν η πείρα και τα ίδια τα παιδιά θα βοηθήσουν το δάσκαλο να βρει το δρόμο του. Χώρια από όσα αναφέραμε πιο πάνω, το παραμύθι πλουτίζει το γλωσσικό αίσθημα των παιδιών, τα βοηθά να δεθούν με τις ρίζες του τόπου τους, που στους Έλληνες πηγαίνουν τόσο βαθιά στους αιώνες. Η μυθολογία και η παράδοσή μας είναι μία αμείωτη πηγή παραμυθιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – ΜΕΣΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η παιδική λογοτεχνία (παραμύθι, διήγημα) παρουσιάζει μεγάλη άνθιση τα τελευταία 20 χρόνια. Με τον όρο παιδική λογοτεχνία εννοούμε τα αισθητικά δικαιωμένα λογοτεχνικά κείμενα που είναι σε θέση να φέρουν το παιδί σε επαφή με το αισθητικό φαινόμενο της τέχνης και ειδικότερα της λογοτεχνίας.

Μόνο από το 1970 και μετά έχουμε μία εντυπωσιακή παραγωγή λογοτεχνίας ειδικά για τα παιδιά. Το παιδί αναγνωρίζεται πλέον ως ισότιμο μέλος της κοινωνίας, συμμετέχει σε όλα τα κοινωνικοπολιτικά γεγονότα, παρακολουθεί τις επιστημονικές εξελίξεις και διαμορφώνει το ίδιο την προσωπικότητά του, γι' αυτό και η θεματολογία των παιδικών βιβλίων έχει πολύ διευρυνθεί. Έγινε πεποίθηση στους συγγραφείς ότι όλα τα θέματα και προβλήματα μπορεί να τα θίξει κανείς στο παιδί αρκεί να βρει τον κατάλληλο τρόπο. Θέματα όπως θάνατος, ναρκωτικά, διαζύγιο, σεξουαλικές σχέσεις, θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, επιστημονικής φαντασίας πρωταγωνιστούν στα παιδικά βιβλία. Τα θέματα αυτά βέβαια που διοχετεύονται στα παιδιά μέσα από το σύγχρονο παραμύθι, εξακολουθούν να διατηρούν το μυθικό στοιχείο και να συμπλέκουν την πραγματικότητα με τη φαντασία.

Παράλληλα οι σύγχρονοι παιδικοί συγγραφείς αποφεύγουν τις αφελείς διηγήσεις με τον προφανή διδακτισμό. Είναι περισσότερο ειλικρινείς με το νεαρό αναγνώστη και με γλώσσα καλλιεργημένη προσφέρουν αισθητική χαρά και συγκίνηση στο παιδί. Η λογοτεχνία λοιπόν, που απευθύνεται σε παιδιά πρέπει να αντιμετωπίζει τις ιδιαιτερότητες του δέκτη της, να λαμβάνει υπόψη της την ηλικία τους και τα ενδιαφέροντά τους και να τα φέρνει σε επαφή με τα σύγχρονα κοινωνικά θέματα.

Η παιδική λογοτεχνία αποτελεί άριστο μέσο διδασκαλίας. Με όλα τα πνευματικά της δημιουργήματα που αποτελούν και μέσα διδασκαλίας που αποτελούν και μέσα διδασκαλίας μπορούν οι δάσκαλοι να πραγματοποιήσουν το σκοπό της αγωγής, να διαμορφώσουν πνευματικά, ηθικά, ψυχικά και αισθητικά τον εσωτερικό κόσμο του παιδιού και να διαπλάσουν δημιουργικούς και υπεύθυνους πολίτες.

Πιο συγκεκριμένα όσο αφορά τα παραμύθια και τη χρήση τους στο σχολείο εκτός από τη διήγηση και την αναπαράστασή τους μέσα στην τάξη, προτείνουμε μια ενδιαφέρουσα άσκηση:πρόκειται για μια δραστηριότητα δημιουργικής σκέψης. Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές θα χρησιμοποιήσουν τη πλοκή ενός γνωστό παραμυθιού, τους χαρακτήρες του και το σκηνικό του για να δημιουργήσουν μια παραλλαγή του παραμυθιού.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Φτάνοντας στο τέλος αυτής της εργασίας, έχοντας κάνει μια ανάλυση και μια ανασκόπηση του θέματος, θα θέλαμε να παραμείνουμε λίγο στην παιδαγωγική αξία που έχει το παραμύθι. Δεν είναι μόνο μια απλή ιστορία που μαγεύει και γοητεύει, αλλά εκφράζει αλήθειες με έναν συμβολικό και αλληγορικό τρόπο. Λειτουργεί σε ένα φανταστικό και ασυνείδητο επίπεδο, βοηθώντας το παιδί να κατανοήσει τον κόσμο που τον περιβάλλει, να έρθει αντιμέτωπο με διάφορες καταστάσεις, άλλοτε εύκολες και άλλοτε δύσκολες, και με έναν αβίαστο τρόπο να κατανοήσει και μεγάλες αλήθειες για τη ζωή που μπορεί ακόμη και να πληγώνουν.

Δυστυχώς όμως σήμερα το παραμύθι έχει πάψει να προσελκύει τα παιδιά και κυρίως έχει υποτιμηθεί η αξία του από τους μεγαλύτερους. Η εικόνα έχει αντικαταστήσει τη διήγηση και έχει περιορίσει αισθητά τη φαντασία του παιδιού. Από τη μία έχει περιοριστεί ο ελεύθερος χρόνος των γονέων, πράγμα που σημαίνει ότι δεν έχουν χρόνο να ασχοληθούν με τα παιδιά τους, από την άλλη το παιδί έχει αποκτήσει άλλου είδους ενδιαφέροντα π.χ. ηλεκτρονικά παιχνίδια.

Η εικόνα αυτή έχει μεταφερθεί και στην εκπαίδευση, με αποτέλεσμα ούτε ο δάσκαλος να δίνει ιδιαίτερη σημασία στο παραμύθι.

Αυτό που θα ήταν σωστό να γίνει είναι να επανέλθει στη ζωή μας, έτσι όπως ήταν παλιά αλλά και παράλληλα να αξιοποιηθεί δημιουργικά και στην εκπαίδευση με τρόπους που ήδη έχουμε αναφέρει κατά τη διάρκεια της εργασίας αυτής.

Η αξία του είναι αναμφισβήτητη, η πορεία του και η παράδοση του μακρόχρονη, η απήχηση και η επιρροή του μεγάλη.

Σε αυτό που τελικά αποσκοπούμε, είναι να μάθουμε να το χρησιμοποιούμε σωστά και δημιουργικά στην διδασκαλία μας σαν μελλοντικοί εκπαιδευτικοί, στοχεύοντας τελικά στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας και της ψυχοσύνθεσης του παιδιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Εγκυκλοπαίδεια : «Δομή»
2. «Λογοτεχνία για παιδιά και νέους» κ. Γκίβαλου
3. Περιοδικό: «Παράθυρο στην εκπαίδευση»